

zdravnikovo zagotovilo o njegovem delovanju" (str. 16).

Omemba gornjih pripomb je vezana na določene strani in nikakor ne more biti podlaga za oceno jezikovnega stila cele knjige. V celoti namreč prevladuje jasna in razumljiva ubeseditiv z ustreznim sociološkim strokovnim izrazjem ter s težnjo po uvajanju slovenskih izrazov (kot zglede navajam pojem "zgoščenost življenjskih priložnosti", str. 54), ki se kaže zlasti v drugem (iz angleščine prevedenem) prispevku. Kljub vsemu pa ne bi bil odveč malo bolj skrben lektorski pregled (tudi pri uporabi ločil).

Naj končam prikaz dela Družbeni vidiki zdravja z upom, da ga bodo vzeli v roke različni strokovnjaki/nje, ga prebrali in si ponotranjili tista (spo)znanja, ki jim lahko pomagajo pri vsakdanjem delu bodisi v neposredni zdravstveni dejavnosti, bodisi v načrtovanju zdravstvenega sistema ali v prihodnjem raziskovanju zapletene in mnogostranske problematike zdravstva. V delu je namreč obilje spodbud in nastavkov za raziskovanje ter za praktično ukrepanje v družbenem zagotavljanju okoliščin za varovanje ključne človekove vrednote - zdravja.

Nada SFILIGOJ

Marko Lah

Temelji ekonomije

Založba Fora, Ljubljana 2002, str. 247, 3.700,00 SIT (ISBN: 961-6380-03-6)

Na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani je izšla 2. razširjena izdaja knjige *Temelji ekonomije* avtorja dr. Marka Laha, izrednega profesorja za ekonomijo in marketing na tej fakulteti. Gre predvsem za učbenik, ki je primarno namenjen študentom te fakultete. Vendar pa ima tudi širši pomen, saj je koristen pripomoček vsem, ki se bodisi profesionalno ukvarjajo z ekonomsko problematiko ali pa se zanjo zgolj zanimajo.

Poznavanje teoretične razlage temeljnih ekonomskih procesov in kategorij je

vsekakor bistvenega pomena za boljše razumevanje zapletenih realnih dogajanj, v katere vstopamo vsi, bodisi posredno ali neposredno, predvsem pa kot potrošniki in proizvajalci oziroma kot povpraševalci in ponudniki (izdelkov, storitev, idej itd.) na različnih ravneh ekonomskega in političnega dogajanja. Oboje je v praksi tesno med seboj prepleteno.

Danes so v ospredju zanimanja tako ekonomistov kot širše javnosti vprašanja učinkovitosti (ali neučinkovitosti) tako imenovane "nove ekonomije", pozitivnih in negativnih učinkov globalizacije, naraščanja dohodkovne vrzeli med bogatimi in revnimi, uravnavanja državnih financ, inflacije, brezposelnosti, gospodarske rasti, zviševanja produktivnosti dela itd. Z vidika ekonomske teoretične analize gre za medsebojno prepletanje mikro in makroekonomskih problemov posameznega narodnega gospodarstva z globalnimi, ki potekajo na svetovni ravni. Izhodišče za razumevanje specifičnosti posameznih gospodarstev je poznavanje in razumevanje splošnih ekonomskih zakonitosti in kategorij, ki delujejo v vseh sodobnih tržnih gospodarstvih. Na te se knjiga Temelji ekonomije tudi primarno osredotoča.

V uvodu avtor definira področje ter cilje in smisel ekonomskega raziskovanja. Nato pa se osredotoči na razčlenitev temeljnega ekonomskega problema, ki ga najprej poenostavljeno ponazori na primeru potrošnika, ki se sooča z nujnostjo racionalnega razporejanja razpoložljivih sredstev na različne alternativne možnosti potrošnje tako, da bi maksimalno zadovoljil svoje potrebe. Zatem pa osvetli temeljni ekonomski problem z vidika celotne družbe. Njegovo bistvo je v tem, da vsaka, tudi najbogatejša družba, razpolaga z omejeno količino proizvodnih zmogljivosti, ki jih mora razporediti na različne alternativne načine uporabe tako, da bi bile čim boljše zadovoljene potrebe celotne družbe. Predvsem ji mora biti zagotovljeno preživetje in nadaljnji razvoj.

Po zgledu znanega ekonomista P. Samuelsona avtor uporabi poenostavitev tega problema z dilemo med proizvodnjo masla in proizvodnjo topov. Pri danih

proizvodnih zmogljivostih bo opazovana družba lahko proizvedla več masla le, če zmanjša proizvodnjo topov, in seveda obratno: če hoče proizvesti več topov, mora zmanjšati proizvodnjo masla. Šele ko (če) se z razvojem družbe njene proizvodne zmogljivosti povečajo, lahko proizvede tako več topov kot več masla.

Čeprav je minilo več desetletij od prve Samuelsonove ponazoritve tega problema, nam danes zveni ta dilema neverjetno sodobno in aktualno.

Avtor v nadaljevanju prikaže možne načine reševanja temeljnega ekonomskega problema, ki sta danes predvsem tržni in/ali planski mehanizem in nujno prepletanje. Tu gre za splet vprašanj, ki so sicer predstavljena v teoretični obliki, vendar so pomembna za ekonomsko politiko, ki mora v vsakokratnih danih okoliščinah najti najprimernejše konkretne rešitve, s čimer determinira celotno ekonomsko dogajanje v družbi.

Ker sedanost logično izvira iz preteklosti, je pogoj za pravilno in poglobljeno razumevanje sodobnih ekonomsko teoretičnih smeri poznavanje njihove razvojne poti.

Zato Marko Lah posveča 2. del knjige pregledu razvoja ekonomske teorije (str. 21 - 54). Njegov prikaz sega od prvih zametkov ekonomske misli v delih antičnih filozofov (Platon, Aristotel...) in srednjeveških cerkvenih mislecev (Tomaž Akvinski) do merkantilizma, fiziokratizma (F. Quesnay, Ekonomska tabela) in prispevkov najpomembnejših predstavnikov klasične politične ekonomije (A. Smith, D. Ricardo, K. Marx idr.). Nadaljuje z orisom marginalizma in njegovih najpomembnejših predstavnikov. Obsežneje predstavi teoretični prispevek A. Marshalla, teoretičnega utemeljitelja sodobne teorije cen in nadaljuje s prikazom teorij nepopolne oziroma monopolistične konkurence ter kratkim orisom značilnosti keynesianske in postkeynesianske teorije. Sodobnim teorijam, ki jih v začetnem delu le na kratko predstavi, kasneje v okviru tematskega sklopa makroekonomija posveča posebno pozornost, saj predstavljajo pomembno podstat nekaterih najbolj značilnih sodob-

nih ekonomskih politik (najbolj značilna primera sta reaganomika in thatcherizem).

V 3. delu avtor predstavlja najpomembnejše sestavine sodobne mikroekonomske teorije (str. 55 - 142). Najprej prikaže model popolne konkurence in ga primerja s sodobnimi nepopolnimi tržnimi oblikami. Sledi natančen prikaz procesa oblikovanja tržnega ravnotežja in njegovega spreminjanja zaradi različnih dejavnikov. V nadaljevanju se osredotoči na analizo vedenja potrošnika in pregledno ponazarja različne vidike potrošnikovega vedenja in njegovega sprejemanja nakupnih odločitev pri izbiri med različnimi alternativnimi načini potrošnje.

Nat obsežno predstavi analizo podjetja in dejavnike njegove uspešnosti. Pri tem analizira podjetje najprej v abstraktnem teoretičnem modelu popolne konkurence, v katerem je delovanje posameznega podjetja možno opazovati kot reagiranje na impulze iz zunanjih okolij, ki se jim mora prilagajati, saj zaradi svoje majhnosti ne more vplivati na tržno dogajanje. To je temelj za razumevanje sodobnih konkurenčnih razmer, v katerih prevladujejo različne nepopolne oziroma monopolistične tržne oblike in ima podjetje lahko večji ali manjši (monopolni) vpliv na tržno dogajanje. S tem so pogojene modifikacije podjetnikovega ravnanja v njegovem prizadevanju za doseganje maksimalnega profita oziroma za obstoj v zaostrenih konkurenčnih razmerah, ko si na različne načine prizadeva za ustvarjanje konkurenčnih prednosti pred svojimi tekmeči.

Danes doživljamo v Sloveniji in drugod po svetu intenzivne procese združevanja med različnimi podjetji, s čimer se manevrski prostor konkurence zožuje. Zato je temeljito poznavanje značilnosti in rezultatov različnih sodobnih oblik monopolističnega povezovanja prav gotovo aktualno. Avtor jih prikazuje dokaj izčrpno in natančno. Dodaja tudi prikaz javne regulacije monopolov.

V 4. delu se avtor posveča makroekonomski problematiki, ki obravnava procese na ravni celotnega narodnega gospodarstva (str. 143 - 229). Čeprav se v realnem gospodarstvu dogajanja na mikro in makro ravni

nenahno medsebojno prepletajo, se razlikujejo po številnih značilnostih in zato zahtevajo vsako svojo posebno teoretično obravnavo.

Avtor v tem sklopu osvetljuje agregatne količine, kot so družbeni proizvod, narodni dohodek, agregatno povpraševanje, agregatna ponudba itn. in procese njihovega medsebojnega uravnoteževanja. Tu gre tako za procese vzpostavljanja makroekonomskega ravnotežja, kot jih analizirata keynesianska in postkeynesianska teorija, kot tudi za obsežno problematiko gospodarske rasti in prikaz ponavljajočih se cikličnih nihanj ekonomske aktivnosti.

Avtor v uvodu k 4. delu opozarja, da dogajanje na makroekonomski ravni ni enostavni seštevek vedenja in odločitev številnih posameznih gospodarskih subjektov, saj na tej ravni delujejo specifične zakonitosti, ki so predmet proučevanja makroekonomske teorije.

Osrednjo vlogo v teh procesih privzema sodobna ekonomska politika, ki skuša z različnimi instrumenti usmerjati temeljne gospodarske tokove, spodbujati gospodarsko rast, umirjati amplitudo nihanj med konjunkturo in krizo itn.

Avtor navaja predvsem štiri skupine ciljev ekonomske politike:

1. čim bolj učinkovita izraba proizvodnih faktorjev oziroma čim večji output gospodarstva;
2. čim večja zaposlenost prebivalcev države oziroma čim manjša nezaposlenost;
3. stabilna raven cen - zrna inflacija;
4. doseganje ugodne menjave gospodarstva s tujino (str. 143).

V tem sklopu Lah natančno razčlenjuje posamezne instrumente ekonomske politike in njihove možne učinke. To so predvsem fiskalni, monetarni in dohodkovni sistem.

V nadaljevanu pregledno in natančno razčlenjuje obsežno problematiko gospodarske rasti in poslovnih ciklov, kar je večna aktualna tema za vsa sodobna gospodarstva. Zanimiv in poučen je prikaz klasične teorije gospodarske rasti in njegova primerjava s Keynesovim modelom gospodarske rasti, na katerega navezuje prikaz teoretičnega prispevka J.M.Keynesa. Posebej je

prikazana teorija efektivnega povpraševanja in v tem sklopu Keynesova teorija denarja ter primerjalna analiza teorij eksogenosti in endogenosti denarja, pri čemer se Lah opira na svoje lastne raziskovalne rezultate.

Med sodobnimi ekonomskimi teorijami posebej povzema osnovne značilnosti monetarizma, teorije racionalnih pričakovanj, ekonomike ponudbe, ekonomike blaginje in teorije javne izbire.

V nadaljevanju obravnava nadvse aktualno problematiko nezaposlenosti, inflacije in razdelitve dohodka. V tem sklopu najprej povzema neoklasično teorijo trga dela in nezaposlenosti, zatem pa osvetljuje povezavo med inflacijo in nezaposlenostjo s pomočjo Phillipsove krivulje, na kar navezuje prikaz monetaristične teorije nezaposlenosti. Sledi razčlenitev povezanosti med razdelitvijo in inflacijo (neoklasična in postkeynesianska teorija).

S pomočjo obravnavanih teoretičnih konceptov opredeljuje prevladujoče ekonomske usmeritve ekonomskih politik po 2. svetovni vojni, in sicer predvsem na primeru ZDA in Zahodne Evrope. Označuje jih prehod od prevladujočega keynesianizma v daljšem časovnem povojnem razdobju k ponovnemu oživljanju klasičnih načel v obliki ekonomike ponudbene strani in monetarizma v osemdesetih letih ter z njimi povezanega zmanjševanja državnih posegov v gospodarstvo, do "clintonomike" (monetaristične ekonomske politike s primesmi ekonomike ponudbe) in "nove ekonomije" ter G.W.Busha in "šoka 11. septembra 2001".

Marko Lah se ob koncu knjige osredotoči na poskus aplikacije svojih teoretičnih dognanj na konkretne razmere slovenskega gospodarstva od leta 1991 dalje, s poudarkom na razčlenitvi različnih ekonomskih politik in njihovega prepletanja. Teoretično analizo ilustrira s statističnimi podatki o gibanju makroekonomskih kazalcev za razdobje po osamosvojitvi Slovenije.

Gre za nadvse aktualno analizo, ki zajema bistvena vprašanja našega gospodarskega dogajanja in opozarja na možne omejitve ekonomskih politik pri njihovem udejanjanju v sedanjih konkretnih razmerah. S tem

vzpostavlja organsko povezavo med teorijo in njenim praktičnim pomenom.

Knjiga je zasnovana na študiju obsežne literature in na avtorjevih dolgoletnih pedagoških izkušnjah. Zato jo odlikujeta preglednost in jasnost. Tekst je koncizen in zgoščen ter bogato ilustriran s številnimi diagrami in statističnimi podatki.

Andrej SUŠJAN

Roger E. Backhouse

The Penguin History of Economics

Penguin Books, London 2002, str. 369, £8.99 (ISBN: 0-14-026042-0)

Roger Backhouse je leta 1985 pri oxfordski založbi Basil Blackwell že izdal knjigo *A History of Modern Economic Analysis*. V *The Penguin History of Economics*, ki je izšla lani, se ponovno loteva zgodovine ekonomske misli. Knjiga je vsebinsko zasnovana povsem na novo in v primerjavi s prejšnjim avtorjevim delom vsebuje razmeroma malo grafičnih prikazov in tabel ter nobenih matematičnih izrazov, tako da je primerna za širši krog bralcev. Prvih šest poglavij obravnava zgodnjo ekonomsko misel, od antike prek srednjega veka do razsvetljenstva (vključno s Smithom), klasično ekonomsko teorijo v ožjem smislu predstavlja sedmo poglavje, preostalih sedem poglavij pa obravnava ekonomsko teorijo po letu 1870. Na koncu je obsežen seznam referenčne literature.

V uvodu avtor opozarja na neizogibno interdisciplinarnost, kajti zgodovina ekonomske misli se prepleta z ekonomsko, politično in splošno intelektualno zgodovino. Vendar pa je povezanost z zgodovino, kot ugotavlja Backhouse, izrazitejša v zgodnjih obdobjih razvoja ekonomske teorije. Od konca devetnajstega stoletja dalje, ko se je ekonomija kot veda profesionalizirala, so bile spremembe ekonomskih idej pogosteje posledica dejavnikov znotraj same discipline. Pregled razvoja ekonomske misli Backhouse začinja v antiki. Razen znanim pasusom iz Platonovih in Aristotelovih del, ki se posredno ali neposredno nanašajo na

ekonomska vprašanja, namenja veliko pozornosti Ksenofontovemu tekstu *Oikonomikos*, ki je pravzaprav traktat o načinih uspešnega vodenja kmetijskega posestva. Med drugim je Ksenofont že poznal koncept delitve dela in pravilno povezoval obseg delitve dela z velikostjo trga. Backhouse primerja tudi biblične tekste Stare in Nove zaveze. Tekste Stare zaveze, ki pozitivno govorijo o delu in iz njega izvira-jočem bogastvu, je po njegovem mnenju možno razumeti kot zagovarjanje gospodarske rasti in napredka. V Novi zavezi pa naj bi bila zaradi napovedanega konca sveta ideja ekonomskega napredka potisnjena v ozadje in povečevanje bogastva naj bi postalo nesmiselno. V kontekstu srednjega veka Backhouse poleg Akvinskega in Oresmusa obravnava tudi nekatere islamistične avtorje. Tako je Ibn Khaldun (14. st.) v svojih spisih že omenjal delitev dela, pisal pa je tudi o povezavi med okusi ljudi in povpraševanjem ter o vplivu obdavčitve na proizvodnjo.

Ekonomska misel 16. in 17. stoletja je predstavljena v širšem kontekstu renesanse. Merkantilistično ekonomsko doktrino tega časa Backhouse vzporeja z Machiavellijevimi idejami in s tem potrjuje staro tezo o merkantilizmu kot ekonomskem makiavelizmu. Opozarja tudi na šolo iz Salamance; gre za pretežno španske avtorje iz 16. stoletja (iz vrst teologov in pravnikov), ki so pisali še v sholastični tradiciji, a so hkrati revidirali in modernizirali stara aristotelovska stališča o denarju, trgovini, oduštvu itd. Veliko prostora je namenjenega Cantillonu, ki je v 18. stoletju v ekonomsko teorijo vpeljal funkcijo podjetništva, dobro pa je tudi analiziral vpliv, ki ga ima na ekonomijo povečanje količine denarja v obtoku. V to obdobje se uvrščajo tudi francoski fiziokrati in Adam Smith. Zanimivo je, da tudi Backhouse meni, da Smith ni bil inovativen teoretik, ampak da je predvsem povzel in sistematiziral obstoječe ekonomske ideje, pri čemer je s svojim zanemarjanjem subjektivne teorije vrednosti vzpostavil pogoje za t.i. ricardianski "obvoz" v ekonomski analizi (kakor nekateri označujejo kasnejše Ricardovo ukvarjanje z delovno teorijo